

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์คือทรัพยากรอันมีค่าสูงสุด เพราะคนเป็นปัจจัยสำคัญที่นำมาซึ่งความสำเร็จขององค์กรและสังคม การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า มีความคิดและมีศักยภาพในตัวเอง จำเป็นต้องพัฒนาทั้งทางด้านความรู้ ด้านคุณธรรมและจริยธรรม พร้อมๆกัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดผลดีในการปฏิบัติงานและการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2546) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – 2554) ที่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาคุณภาพสังคมไทยให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม เพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง

แนวทางการพัฒนาคนดังกล่าวมุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีความรับผิดชอบ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน จากผลรายงานการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคุณธรรมจริยธรรมของคนไทย ที่กำหนดตัวบ่งชี้คุณธรรมจริยธรรมที่ควรเฝ้าระวัง พบว่า ความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญ (นงลักษณ์ วิรัชชัยและรุ่งนภา ตังจิตรเจริญกุล, 2551) สอดคล้องกับ ผลการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะคนดีในทัศนะของวัยรุ่นไทย: กรณีศึกษาในสังคมของเขตเทศบาลนครขอนแก่นที่พบว่า คุณลักษณะคนดี 5 อันดับแรก ได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูต่เวที มนุษย์สัมพันธ์ดี และความเสียสละ ตามลำดับ (ประทุมทิพย์ การสร้าง, 2545) จะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบ เป็นคุณลักษณะสำคัญยิ่ง ที่ควรได้รับการพัฒนาในอันดับต้น และกลุ่มคนที่ควรเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วนก็คือ เยาวชน เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศในการพัฒนาต่อไป

เด็กด้อยโอกาส หมายถึง เด็กที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เนื่องจากประสบปัญหาต่าง ๆ มีชีวิตความเป็นอยู่ด้อยกว่าเด็กปกติทั่วไป ขาดโอกาสหรือไม่มีโอกาสที่จะเข้ารับบริการทางการศึกษาหรือได้รับพัฒนาทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และจิตใจ โดยส่วนใหญ่เป็นเด็กที่ครอบครัวมีฐานะยากจน พ่อแม่หย่าร้าง เด็กอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายาย ทำให้เด็กไม่ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องจนสำเร็จการศึกษาหลายคนต้องออกกลางคัน บางคนกลายเป็นเด็กไร้สัญชาติ ทั้งที่เป็นคนไทย เนื่องจากพ่อแม่คลอดลูกออกมาแล้วหนีออกจากโรงพยาบาลเพราะไม่มี

เงินง่าย ทำให้เด็กไม่มีสตูดิเตอร์ สถานศึกษาไม่รับเด็กเข้าเรียนทั้งที่กฎหมายเปิดช่องให้รับเพราะกลัวจะเกิดปัญหา นอกจากนี้ยังพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าการส่งเสริมการพัฒนาคน ทำให้เด็กและเยาวชนจำนวนมากขาดโอกาสและพัฒนาตนเอง และต้องกลายเป็นเด็กเร่ร่อนก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมามากมายหลากหลายรูปแบบ และหากทำการศึกษาทางด้านพัฒนาการตามแนวคิดทางจิตวิทยาจะพบว่า เด็กและเยาวชนเหล่านี้เป็นวัยที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transitional period) โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่น นั่นคือ เป็นช่วงที่เชื่อมต่อระหว่างวัยเด็ก เข้าไปสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (อายุระหว่าง 17-25) ซึ่งช่วงอายุดังกล่าวนี้ในทางอาชญาวิทยาในกลุ่มของ Life-course theory ถือว่าเป็นช่วงอายุที่มีปัญหามากกว่ากลุ่มอื่นๆ เนื่องจากเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจซึ่งพบว่าเป็นช่วงที่มีการกระทำผิดมากที่สุด โดยเฉพาะกลุ่มที่มีอายุระหว่าง 13-18 ปี ซึ่งการกระทำผิดนี้ ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความรักผิดชอบ ดังเช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ร้อยละ 21.72 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ร้อยละ 13.78 ความผิดเกี่ยวกับเพศ ร้อยละ 5.47 (สถิติคดีประจำปีงบประมาณ 2553 กรมพินิจและคุ้มครองคนเร่ร่อน เด็กและเยาวชน , 2553) จะเห็นได้ว่าความรักผิดชอบเป็นคุณลักษณะสำคัญในการที่ส่งผลต่อการกระทำของบุคคล ดังจะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีความรักผิดชอบสูงย่อมเอาใจใส่ต่อหน้าที่ของตนทั้งในส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น ส่วนบุคคลที่มีความรักผิดชอบต่ำย่อมขาดความสนใจในหน้าที่ของตน ทำให้เกิดผลเสียเช่น ไม่ได้รับความไว้วางใจ ไม่บรรลุเป้าหมายในการทำงาน เป็นเหตุให้เกิดความเสื่อมทั้งประโยชน์ต่อตนเองและสังคม (กาญจนา ไชยพันธ์และคณะ, 2549) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาเยาวชนเหล่านี้ ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป อีกทั้งเป็นการลดปัญหาสำคัญในส่วนหนึ่งในการที่จะไม่กลับมากระทำผิดซ้ำอีก

การพัฒนาความรักผิดชอบอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น การอภิปรายกลุ่ม กรณีกลุ่มตัวอย่าง บทบาทสมมุติ เกม ในการนี้ผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าการให้คำปรึกษาแบบเผชิญความจริง ซึ่งมุ่งให้ผู้รับคำปรึกษามีความรักผิดชอบต่อการกระทำของตน รู้จักเป้าหมายในการแก้ปัญหา น่าจะมีความเหมาะสมในการนำมาใช้พัฒนากลุ่มเยาวชนดังกล่าว ทั้งนี้เนื่องจากโดยทั่วไปคนเราจะมีแนวความคิดของตนเอง และจะอาศัยแนวความคิดของตนเองนั้นมาเป็นตัวกำหนดแนวทางการปฏิบัติตัว ซึ่งจะส่งผลไปยังพฤติกรรมของตนเองด้วย อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเยาวชนในกลุ่มนี้อยู่ในช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นระยะของการค้นคว้าความเป็นเอกลักษณ์ของตน การเลียนแบบจึงเป็นงานทางพัฒนาการ (Task of Development) ที่สำคัญประจำวัย อีกทั้งโดยธรรมชาติคนเราพยายามปรับปรุงตัวให้เป็นตามตัวตนในอุดมคติที่ตั้งไว้ การกำหนดตัวตนในอุดมคติทำได้จากความคิดและ

พฤติกรรมของแต่ละบุคคล หรืออาจประเมินตัวตนในอุดมคติกับตัวแบบของแต่ละบุคคลเช่น ดารา นักแสดง บุคคลที่ให้ความเคารพ กลุ่มเพื่อน เป็นต้น (ชนิตว์สรณ์ ตรีวิทย์ภาภูมิ, 2001)

การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมของบุคคลนั้น ไม่ได้เป็นผลมาจากที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เขาอยู่เท่านั้น หากแต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคลที่ประกอบด้วยความคิดและความรู้สึกอีกด้วย ซึ่งปัจจัยด้านพฤติกรรม สภาพแวดล้อม ส่วนบุคคล จะมีลักษณะกำหนดซึ่งกันและกัน ถ้าปัจจัยใดเปลี่ยนแปลงไป อีกสองปัจจัยที่เหลือก็จะเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2541) ได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ การเลียนแบบ (Identification) เกิดขึ้นเมื่อบุคคลยอมรับสิ่งเร้า หรือสิ่งกระตุ้น ซึ่งการยอมรับนี้เป็นผลมาจากการที่บุคคล ต้องการจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดี หรือที่พอใจระหว่างตนเองกับผู้อื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น จากการเลียนแบบนี้ ทักษคติ ของบุคคลจะเปลี่ยน ไป มากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับตัวแบบให้เกิดการเลียนแบบ กล่าวได้ว่า การเลียนแบบ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลง ทักษคติ ซึ่งพลังผลักดัน ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงนี้ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับ ความน่าโน้มน้าวใจ ของตัวแบบที่มีต่อบุคคลนั้น การเลียนแบบจึงขึ้นอยู่กับพลัง (Power) ของผู้ส่งสาร บุคคลจะรับเอาบทบาท ทั้งหมดของคนอื่น มาเป็นของตนเอง หรือแลกเปลี่ยนบทบาทซึ่งกันและกัน บุคคลจะเชื่อในสิ่งที่ตัวเองเลียนแบบ แต่ไม่รวมถึงเนื้อหาและรายละเอียดในการเลียนแบบ ทักษคติ ของบุคคลจะเปลี่ยนไป มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับตัวแบบที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา การพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่นจังหวัดขอนแก่น โดยการ ใช้ตัวแบบสัญลักษณ์และการให้คำปรึกษากลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริง ซึ่งเป็นทฤษฎีที่นำมาใช้ สำหรับปัญหาหระดับความรู้สึก เน้นความเป็นจริงมุ่งให้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง รู้จักเป้าหมายในการแก้ปัญหาและรับผิดชอบตนเองให้ถึงเป้าหมาย โดยให้พยายามแก้ตัวต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของตนเอง เรียนรู้ผลของพฤติกรรม เน้นพฤติกรรมที่เป็นปัจจุบัน ที่สามารถจะช่วยให้เขาownมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว สังคม รู้จักปรับแนวคิด ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

2.1 เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงและใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ของกลุ่มทดลอง

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความรับผิดชอบต่อตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น โดยการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงและใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงและใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองสูงกว่าก่อนการทดลอง

3.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ที่ได้รับการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงและใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองมากกว่ากลุ่มควบคุม

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จำนวน 67 คน

4.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ที่มีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์จากแบบวัดความรับผิดชอบ และมีคะแนนใกล้เคียงกัน จำนวน 20 คน และแบ่งกลุ่มเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 10 คน

4.3 ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงและการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์

ตัวแปรตาม คือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

5.1 **นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2** หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

5.2 **ความรับผิดชอบต่อตนเอง** หมายถึง คุณลักษณะหรือลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกถึงการรับผิดชอบและรับชอบในกิจการที่ตนเองได้กระทำลงไปเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ใฝ่ใจ ได้สามารถทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมีความพากเพียรพยายาม และความละเอียดรอบคอบ รวมทั้งรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน ยอมรับผลการกระทำของตนทั้งในด้านที่เป็นผลดีและผลเสีย ทั้งพยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม และสามารถวัดได้จากแบบวัดความรับผิดชอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5.3 **ตัวแบบสัญลักษณ์** หมายถึง ตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่างๆ ได้แก่ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ สถานการณ์จำลอง ด้านความประพฤติ ได้แก่

- 5.3.1 กล้าเผชิญความจริง และยอมรับผลการกระทำของตน
- 5.3.2 รู้จักหน้าที่ และกระทำตามหน้าที่อย่างดี
- 5.3.3 มีความอดทน
- 5.3.4 ตรงต่อเวลา
- 5.3.5 เคารพต่อกฎระเบียบกฎเกณฑ์
- 5.3.6 สามารถควบคุมตัวเองได้

5.4 **การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเผชิญความจริง** หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือตามโปรแกรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยให้เข้าใจตนเอง ยอมรับตนเอง กล้าเผชิญความจริงที่เกิดขึ้นในชีวิต เน้นถึงพฤติกรรมที่เป็นปัจจุบัน โดยให้ผู้รับคำปรึกษากล้าเผชิญความจริงที่เกิดขึ้นในชีวิต เน้นความเป็นจริงมุ่งให้มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง รู้จักเป้าหมายในการแก้ปัญหาและรับผิดชอบต่อตนเองให้ถึงเป้าหมาย โดยให้พยายามแก้ตัวต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของตนเอง เรียนรู้ผลของพฤติกรรม เน้นพฤติกรรมที่เป็นปัจจุบันที่สามารถจะช่วยให้เยาวชนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ผลของการการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามแนวทฤษฎีเผชิญความจริงและการใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ช่วยให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีความรับผิดชอบสูงขึ้น

6.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตระหนักถึงความสำคัญของความรับผิดชอบต่อตนเองด้านความประพฤติดี

6.3 สามารถใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นให้กับหน่วยงาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความรับผิดชอบต่อตนเองของวัยรุ่นในสถาบันที่มีวัยรุ่นอยู่